

GORIŠKA KNJIŽNICA

Študijski oddelek

Nova Gorica

19. maja 1894.

Cena 12 kr.

DOM
17.

21241

Slovanská
knihovna.

Славянская
Библиотека.

SLOVANSKA
KNJIŽNICA.

Urejuje in izdaja

Andr. Gabršček.

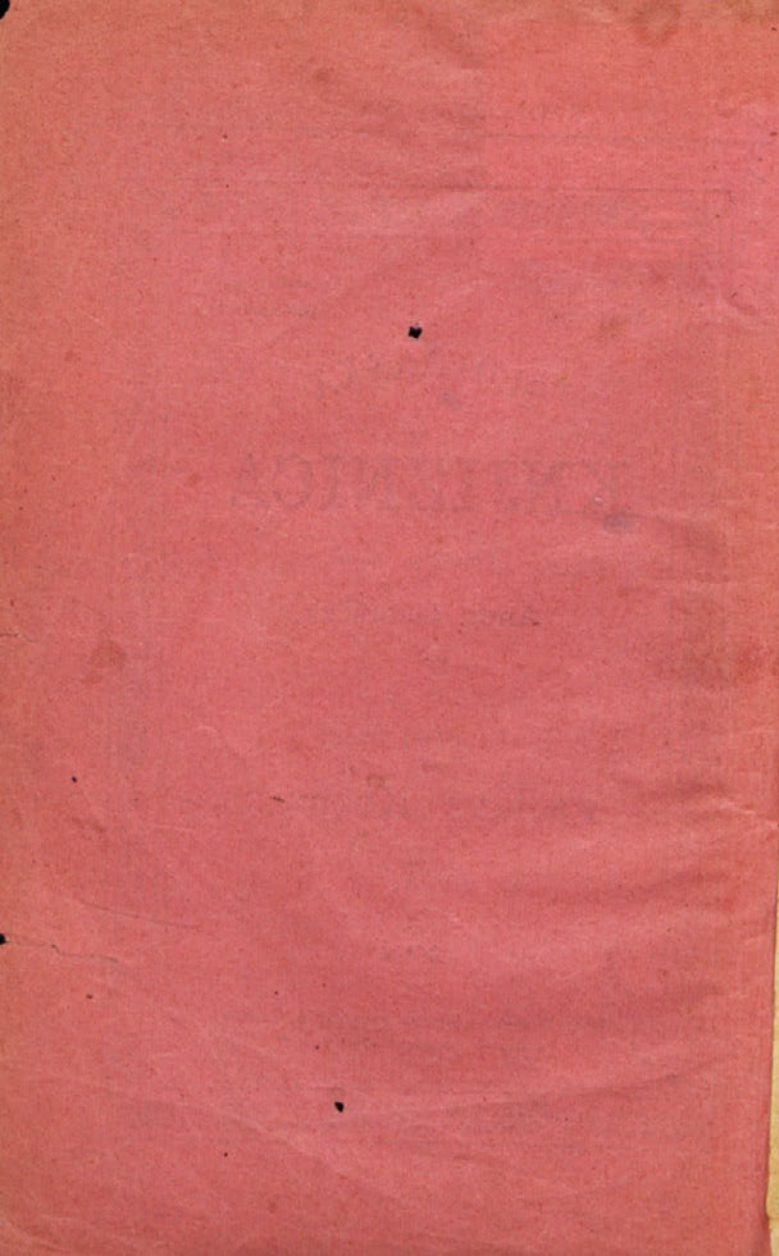
Izbrani spisi

Vaclava Kosmáka.

I.

Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček
v Gorici, Gosposka ulica števil. 9

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 17. V Gorici, 19. maja 1894. Cena 12 kr.

Izbrani spisi

Vaclava Kosmáka

I.

21241 / 17

42.021/1968

Káko šibo je izmislil Jakob za zlobno Teklo.

(*Posl. J. M. Frankovski.*)

I.

Poglej, mili čitatelj, Jakoba, kakó mirno sedi s pipico v ustih pred hišo, opirajoč se z lakti na kolena in z brado na dlani in kakó hladno gleda pred se, kakor puščavnik, ki je odmrl svetu, ali kakor človek, ki ima sveti pokoj in mir s celim svetom: — in vendar njegova žena leta znotraj po hiši, kakor blazna, puli si rdečkaste lase in krčevito plaka. — A Jakob nič!

«Čuden človek to!» porečeš.

Seveda čuden, in še čudnejši, kakor bi se zdelo na prvi pogled. Če bi pa ti mislil, da je kak bedak, to, prijatelj, ne! Le poslušaj in precej spoznaš, kaj tiči v njem.

Rdečelasa Kolarjeva Tekla je bila razupita po

celem kraju zavoljo svoje jezljivosti, zavidljivosti in ošabnosti. Lepa sicer ni bila: mala, mesnata, rdečelasa in v obrazu pegasta, zato pa je bila jedina hči Kolarjevih in imela je podedovati pol kmetije. K temu je bila spretna, kakor opica; — pod njenima rokama je kar cvetelo vsako delo. V njeni hiši je bilo vse v najlepšem redu; živina lepo rejena, krasna, dvorišče pometeno kakor pod, polje obdelano, kakor graščinska njiva.

Te poslednje lastnosti so vabile mnogo snubačev. Zvita Tekla je izbirala dolgo, dokler si konečno ni izbrala mladeniča, čednega, tihega — vsega v redu od nog do glave.

Kakor hitro sta si bila podala pred oltarjem roke, nosila je doma ona hlače, on krila. Siromak je bil v hiši hlapec. Kar je rekla ona, moralo se je zgoditi. In ona je znala zapovedovati. Od ranega jutra do pozne noči se je moral mož dreti na polju in doma, moral delati za dva, ker Tekla ni marala hlapca, a če ga je mikalo na čašo piva, začela je precej lamento in govorila o pijancih tako dolgo, da ga je minila vsa volja in je ostal raje doma.

Bil je od narave slab in ni mogel dolgo zdržati prevelikega trpljenja. Začel je kašljati in za dve leti je umrl. Tekla je bila zdaj udova in sama. Roditelja sta ji umrla že prej. Kaj početi? Morala je najeti hlapca. — Pa ž njim to ni šlo, kakor z možem. Če mu je naložila delo, katerega ni mogel zlahkoma opraviti, začel se je prepirati in groziti, da gre iz

službe. Po večerih in nedeljah se je potepal. V Tekli je vse vrelo. Mislila je na možitev. Pa kje najti moža, kakor je bil pokojnik? Mislila je dolgo, a domislila se ni nikogar. Bila je vsa črna in že je začela godrnjati proti gospodu Bogu, da jo takó hudo tepe. Tu se ji ponudi nepričakovana pomoč.

Ko je bila Tekla najbolj črna, prišel je, kakor bi bil z neba padel, stari žid Šimek.

«Dobro jutro, tetka, nič na prodaj? k-h-ožice, perje.....»

«Ah, prosim vas, bežite mi rajši izpred očij, da vas niti ne vidim».

«No, no, to bi bilo lepó. Kaj sem vam pa storil? Kaj se vam je zgodilo? Vselej ste tako «frajndlih», kakor gospa iz mesta, danes pa tako čemerni! Kaj vam je?»

«Kaj bi mi bilo? Nič mi ni!» odsekala se mu je Tekla. Pa jeziti se moram celi dan. Od moževe smrti — Bog mu daj dobro — ne gre mi nikakor s tem gospodarstvom. Hlapec lenuh in potepuh, nikjer se ni moči na njega zanesti; dekla vlačuga in trola; takó leži vse na meni. Ne vem, kam prej skočiti. Sem-li tukaj, ne morem biti tam, a kjer me ni, gre vse narobe».

Žid se je nasmeljal: «Zakaj pa se ne možete? Ko bi bil jaz tako lepa ženskica, takoj bi se omožil».

«Veste kaj, Šimek? pred vami se mi ni treba bati — povem vam naravnost resnico. Jaz se moram možiti, tako sama ne morem ostati, — a prosim vas,

kje pa najdete dobrega možkega? Katerega koli pogledate, vsak je za nič. Ta bi rad vedno sedel v krčmi, drugi je lenuh, tretji surovež, ki bi delal z ženo, kakor z deklo; četrti zarobljenec in leotesance — kadijo pa vsi. Izberite si zdaj».

Žid prekanjenec je tuhtal, kako bi tu kaj zaslužil. Začel je torej Teklo tolažiti.

«Vi možke prehudo sodite. Nahajajo se še dovolj pridni. Vaš pokojni ni bil priden — kaj?»

«Če bi ga ne bila držala za vajeti, kakor se spodobi, bil bi se mi tudi spačil — pa on je vsaj ubogal, kar je res, to je res — in Boga bi zahvalila, če bi dobila zopet takega».

«Dovolite tetka, da si sedem: nekaj vam povem», rekel je žid, položil culo v kot in se vsedel. «Saj za to nič ne damo, če si kaj povemo. Stavite z menoj deset goldinarjev, da vam najdem moža, — čednega, kakor si ga le morete želeti».

«Ah, pustite me pri miru. Kedo stavi! Kako mi vi morete najti moža?»

«Kako, jaz? Jaz, da ne?» uprašal je žid, pogledal Teklo, zježil obočje in pokazal z levo roko na svoje prsi, «kdo pa, če jaz ne? Hodim daleč okoli, vsakega poznam, kakor svojega brata: staviva desetak — ničesar nočem od vas — le staviva, da vam najdem moža po vaši volji. Če ga ne najdem, plačam jaz desetak; če pa ga najdem, daste vi deset goldinarjev, in imeli bodete moža, da o kaj! Dobiček tako ali tako, vidite. Stavite. Pri moji duši, storim

vam to iz ljubezni, zato ker vas imam rad, ker ste poštena in lepa ženska. Drugemu bi tega ne storil niti za stotak».

Tekla se je zamislila. «Stavim ne, pa ko bi vedeli o kakem dobrem človeku.....»

«Ko bi vedeli!» smejal se je žid. «Kaj bi ne vedel, ko vem. Jaz vem! Za deset, dvajset, za kolikor hočete! In kakega hočete? Hočete mladega? Tako okoli štiriindvajsetletnega, lepega kakor rožico, da bi vam bil na radost?»

«I dajte mi pokoj s takim! Da bi me na stara leta tepel? Tega še bi mi trebalo! To, to! Najrajši bi bolj priletnega, razumnega, delavnega, — a udovca ne! Ta bi mi vedno na nos vesil svojo rajnko. No, veste o takem?»

Žid je s palico podprl glavo, sunil kapico v tilnik in premišljeval, broječ po navadi s pravo roko na prste. A nakrat je zamižal in na rmenem obrazu sta se mu napravili okoli ust dve dolgi brazdi, od nosa do brade. Šimek se je zadovoljno nasmehnil.

«Ženka», pravi, «sedite si sem k meni. Vi imate res srečo, ker ste zadeli name. Vem vam prav za takega človeka, kakoršnega si želite. Samo če bo on hotel».

»Zakaj ne bi hotel!?» buhnilo je iz razžalje ne Tekle. «Imam....»

«Pustite me, tetka», segal ji je v besedo, «da vam to dopovem. On vam je človek, čuden, da malo takih. Najstarši sin je na polovični kmetiji, zdaj mu

je že čez trideset let, a vendar se še ni hotel oženiti».

«Čudna reč!» dejala je Tekla.

«Čudna reč!» pritrnil je žid, «sveta resnica, čudna reč. A kak vam je to človek! Krasen, velik, povem vam, nekaj čednega! In v redu! Na muziki ga ni videl nikdar nihče, a če si stopi kedaj v nedeljo na polič piva — moj Bog, zakaj ne bi? Hodim jaz tudi, in veliki gospodje tudi — no, naj si torej gre na ta polič piva, pa nihče še ga ni slišal kričati ali kregati se. Prižge si svojo pipo in sedi lepó mirno, kakor bi bil prvi med sosedi».

«Kadi tedaj tudi?» zavihala je Tekla nos. «S takim se mi le poberite».

«Pfi!» poljunil je žid — «zakaj pa ne bi kadil? kadi cesar, kadijo generali, lahko tudi on».

«Kaj, tem to nese! Ti lahko».

«A nese to meni? Samo ta-le vozal imam in ž njim se vlačim od šabesa do šabesa in — tudi kadim. Mi-li more kedo reči, da sem potepuh? Kaj? In če lahko kadim jaz, ne mogel bi kaditi gospod, kmet? Prosim vas, mamica, ne bodite tako, — ne vem niti, kako bi dejal».

«Pustiva to; to je malenkost. Kako pa je za delo, ni lenuh?»

«Žid je skočil na noge: «In to me še uprašate? Kaj mislite o meni? Da sem morda hudobnež? Saj vas poznam; vem, da mora pri vas biti vse, kakor na vrvcu — akorat, — hvalim to, dobro je tako, — a zdaj bi mislili, da bi vam hotel svetovati kakega

lenuha — vam, mamica! ? Aj, aj, kam ste dejali pamet ? »

«Ako pa je tako, kakor vi pravite», hudovala se je Tekla, «zakaj pa ne more najti neveste ? Oj, dobro vas poznam ! Podkupljeni ste od njega in hočete mi ga obesiti. Nisem tako neumna».

Žid vzame hitro culo, vrže jo čez ramo, reče : «z Bogom ostanite» in gre k vratam.

«Kam pa tako naglo, Šimek ? » klicala je Tekla.

«Kam ? » obrnil se je žid. «Ali ne vidite ? Proč ! »

«Zakaj pa ? »

«S tako žensko, kakor ste vi, ni moči govoriti. Tega mi še ni rekel nihče, odkar živim, tako reč. Jaz podkupljen ! Ne mislite, da sem kakor drugi židje. Ako bi hotel slepariti, bil bi že davno bogat, — vsaj na deset tisočakov, pa rajši se derem, samo da je pošteno. — Z Bogom ! »

«No, no, Šimek ! Glej ga no, kako se je nakvasil. Rekla sem le v šali. Prosim vas, človek se mora paziti pri taki reči. Pridite nazaj, na besedico še».

Žid se je vrnil, dasi je bil že na dvorišču, stopil pred Teklo ter ji razlagal, tleskajoč z desno roko : «Vidite, kaka ženska ste vi. Misлите, da ne more dobiti neveste ? Na vsak prst deset ! Takov dečko — moj Bog, na celem Moravskem mu ni enakega, in njegova domačija je — ne, ne jezite se — če ni lepša od vaše — pri moji duši, vsaj taka pa je. Zakaj pa se ne ženi, vam povem, da bodete vedeli. Nisem vam hotel tega praviti, pa, ker o meni misлите

tako slabo, vam to povem, da bode te vedeli, kako vrl človek je on. Vidite, najstarši je in za njim še deset otrok. Tri sestre so že omožene, sedem otrok pa je še nepreskrbljenih. In vidite, kakor tu pred vami stojim, tako gotovo mi je nekoč, ko sem ga uprašal, zakaj se ne ženi, rekel: «Vidite, Šimek, ko bi se oženil, morali bi stariši na prevžitek — in s čim bi živili teh sedem otrok? Torej še počakam, da nekaj odrastejo in se vsadé, potem še le se oženim jaz. Vidite, takov človek je on! Še kuretu ne dela krivice».

«In gospodari še oče?» uprašala je Tekla.

«Ne, ta le zapoveduje in Jakob — —»

«Jakob!» vskliknila je Tekla, «tedaj Jakob se imenuje?! Moj Bog, vedno govoriva o njem in jaz, kakor brez pameti, še ne uprašam, kakó se imenuje in odkod da je?»

Žid se je zarežal in rekel: «Vse hočete vedeti. Hotel sem med tem njegovo ime zamolčati in prej pri njem poizvedeti, ali bi vas hotel. Če bi privolil, še le takrat sem vam hotel povedati, kedo da je. No, pa ker že veste ime, povem vam vse. On je iz Dobrova in imenuje se Jakob Mahal. Niste še slišali o njem?»

«Za Dobrov vem, ne poznam pa tam nikogar. Torej od Dobrova celó! In vi bi šli tje k njemu?»

«Kaj pa hočem? Moram vendar govoriti ž njim, ali bi se hotel priženiti sem k vam? Če bo hotel, primite z obema. To vam je človek, kakor bi ga bil

Bog ustvaril nalašč za vas. — Pa čemu govorim? Ko ga zagledate, sprevidite takoj, káko je to blago. V žaklju ne sme nihče kupovati! — No, kakó, vam je prav tako?

«No, pripeljati ga smete; pa, da bi mislil, da se za njega posebno pulim, to ne. Tudi mu ne prigovarjajte mnogo: če pride, pride — če pa ne pride, ne bo mu treba oditi».

«Saj razumem», pritrnil je žid. «Velika hvala ne dela draginje. A kaj je s stavko?»

«To pustiva, dokler ne bodem videla. Kedaj pojedete tje?»

«Šel bi takoj; pa jutri bo šabes: moram biti doma. Ne morem prej, kakor v nedeljo, in to bo tudi najugodnejše, — najdem ga vsaj gotovo doma».

«Pa ne pozabite uprašati, kako in kaj? Ali kaj prinese in koliko?»

«Kaj, ali sem novinec?» rekel je ponosno žid in pogledal čez ramo. «A na prodaj nimate ničesar?»

«Kaj bi vam prodala? — Kozličev zdaj ni, perja ne prodajam, — kaj tedaj?»

«Pa nekaj kupite od mene, da bo kaj kupčije. Imam robce na glavo in na vrat — eht švediš nasetuh».

«Dajte mi mir, — robcev imam, da ne vem kam ž njimi».

«Vem, pa takih nimate. Le pogledjte — gledanje je zastonj».

In žid je že razvezaval culo. «No, to so robci! Le potipajte, saj vi se v tem spoznate».

Prvokrat v življenju je kupila Tekla dva robca brez velikega pogajanja; hotela se je židu prikupiti.

«A zdaj, mamica, nimate trohice mleka? žejen sem. Bova pila na to možitev mleko za likof, to bo po ceni», šalil se je žid.

Tekla mu je prinesla mleka in kruha. Ko je pa pogledala na uro, je vskliknila: «Za Boga, najdajst je že, pa še nimam ognja!»

Odhitela je v kuhinjo in za trenotek se je že pokadilo.

Žid je pojedel in želel z Bogom.

«No, le dobro opravite!» Opominjala ga je Tekla.

«Kar obljubim, to je sveto!» zagotavljal je Šimek in odšel. Pes Sultan ga je spremljal k vratam, Tekli pa je v kuhinji padalo vse iz rok. Juho je zasolila, kašo prismodila; karala je sama sebe. — Kje bi tudi v glavi mesta našla pamet, ko v njej vlada skrb za ženina?

II.

V nedeljo po poldnevu je sedel Mahalov Jakob na kladah pred hišo, naslanjajoč se z lakti na kolena in z brado na dlani. V ustah je mel kratko pipico. Na glavi malo kapico. Gledal je mirno pred se. Po vasi se je bližala suha, na levo nagnjena oseba, v obnošeni obleki in z umazano debelo plahto čez desno ramo. Bil je žid Šimek. Gledal je z iskrenimi očmi na desno in levo, a kričal ni, kakor navadno, ker je

bila nedelja. Zagledavši Mahala, nameril jo je k njemu, stopil pred njega in začel kot star znanec :

«No, Jakob, presnet človek, vi nič v krčmo?»

Jakob je odkimal z glavo.

«Zakaj ne?»

Jakob je pokazal s palcem in kazalcem, da nima penez: «Ni jih — pred žetvo je».

«Kaj za to?» de žid. «Jaz vam posodim».

Jakob pogleda kvišku in okoli ust mu zaigra zbudljiv nasmeh: «Dà, na menjico».

«Pri moji duši, da ne! Posodim vam, kolikor hočete, na lice, brez groša obresti».

Jakob ga je zopet pogledal in odkimal.

«Nič ne odkimujte, Jakob; kar vam pravim, je resnica. Dovolite, sedem si k vam. Vidite, rad vas imam in zato bi vam želel srečo.

«No, no!» dé Jakob.

«Na mojo dušo. Imam za vas kupčijo, v desetih letih se vam taka ne naključí, če to pustite».

«Jaz kupčijo?» začudil se je Jakob.

«No, ne ravno kupčijo, in vendar kupčijo, — pa, morate mi dati iz nje rebah. Imam za vas nevesto».

Žid je gledal zvito smejoč se Jakoba in Jakob, kakor bedak žida.

«Nevesto?» je uprašal, «hudimarja, kje pa!»

«V Malečinu».

«Saj še nikdar nisem bil tam».

«Kaj, ali je neogibno potrebno, da ste bili tam, če hočete od ondot dobiti nevesto? Jaz napravim

lahko kupčijo, če treba, v Ameriki pa mi ni treba hoditi tje. Drugi jo napravijo zame».

«Nevesto», majal je Jakob z glavo, — «kakó to? — Žid, ne imejte me za bedaka!»

«Kakó za bedaka? Vas za bedaka? Jaz?»

«Saj veste, Šimek, da se še nočem ženiti; stari mi domačije še ne prepusti, a preden bi se oženil kam na kočó in moral hoditi za težaka, čakam raje še dalje. Nimam še zamujeno».

«Prav imate, Jakob! Pa jaz sem vam našel nevesto, da se lahko oženite takoj na pol kmetije — in na kake! V celem Malečinu ni take!»

Jakob si je pritlačil v pipi, izpustil velik oblak dima in uprašal malomarno: «In kaj ona, je za kaj?»

«Ona je udova», začel je žid, «pa kakor samica. Bila je le dve leti omožena, nima otrok, niti starišev, — jedino le to krasno pol-kmetijo. Kaj še hočete več? Snubači prihajajo drug za drugim, pa njej ne ugaja noben, ker vsi so, kakor pravi, preveč veternjasti. Rada bi resnega, tihega, rednega človeka. Onokrat mi je to pravila in pritoževala se, da je na kmetiji preveč dela za njo samo. Spomnil sem jo na vas in rekel ji, kaki ste. To ji je bilo všeč. Poslala me je tedaj sem, da bi vas uprašal, kaj mislite vi. Jakob, to vam je kupčija. A stotak mi daste, če bo s tega kaj».

«Za to mi ga ne bo žal», rekel je Jakob resno, «a prej moram videti sam, kaj in kakó».

«Pojdite tje in prepričajte se. A prej vam še

povem, kaj sem ji o vas povedal, da bode te vedeli govoriti».

In razložil je Jakobu na drobno razgovor s Teklo. Jakob je strašno pušil in ničesar ni govoril. Ko je žid dokončal, uprašal ga je: «Kje pa je njena hiša?»

«Precej ko pridete v vas, tretja hiša, pokrita s škrljajem; pred njo je vodnjak»,

«Dobro, v nedeljo pogledam!» odločil se je Jakob skratka.

A slišite, Jakob, koliko pa prinesete?»

«To je moja reč, Šimek; to si poravnám ž njo sam, če bo iz tega oblaka kaj dežja».

Ustal je in šel z židom v krčmo.

Drugo nedeljo je šel v Malečin gledat Kolarjeve kmetije; Tekla mu je bila v skrbeh jednaka. Udova ga je prijazno pozdravila in Jakob ji je, skratka in suho povedal, da je bil Šimek pri njem in da je prišel pogledat, kako reči stojé. Ni sicer niti mislil na ženitev; pa če bi se lahko izognil mlajšim, bilo bi mu tudi prav.

Tekla ga je vodila po celem gospodarstvu in govorila sladko, kakor golobica. Jakob je vse natančno in razumno pregledal in hvalil. To je bilo Tekli všeč. Dogovorila sta se še tega dne in za štiri tedne je bila gostija. Tekla je imela kmetijo zapisano na sebe in Jakob je prinesel tisoč goldinarjev. Te si je na kmetiji zagotovil. Gostija je bila brez šuma in hruma. Tiho so šli v cerkev, tam ju je duhovnik poročil in

po poroki so se v prijateljskem krogu do sitega najedli in napili ter razšli se. Ni bilo časa postopati — kakor je dejala Tekla. Žito je že zorelo — žetev je bila pred durmi.

III.

Bila je žetev. V žetvi mora vsakdo, kakor pravijo, gromski delati in gromski jesti in piti. Tega je bil Jakob vajen, in zato je ob žetvi delal, da je vse pokalo. Tekli je to ugajalo. Tekla pa je tudi kuhala, kakor o žetvi, mnogo in dobro. Pijače je bilo tudi dovolj. To je zopet ugajalo Jakobu. Žetev je minila v najlepšem miru in ljubezni. Tekla je vse urejevala in povsod zapovedavala. Jakob je bil s tem zadovoljen, misleč si: ona zna, kjer kaj leži, naj tedaj zapoveduje, — ko pa se z vsem seznanim, zapovedoval bodem jaz.

Ko so bili na skedenj spravili poslednji snop in oslavili dožetke, rekla je Tekla Jakobu: «Slišiš mož, zdaj imamo, hvala Bogu, po žetvi in po najtežjem delu; ti že tudi veš, kje je katero polje: lahko dava hlapca proč».

Jakob je sedel uprav po večerji za mizo in kadil. Po teh besedah je vzel pipo iz ust, pljunil na pod, pogledal iznenajen Teklo in uprašal: «Zakaj pa?»

«Že zopet pljuvaš na pod?» zakričala je Tekla. «Ali ti nisem rekla, da imaš tam pljuvalnik. V njega pljuvaj! Bodi vesel, da sem ti dovolila v sobi kaditi; moj pokojni ni smel».

«Zato, ker je bil bedak!» dejal je mirno Jakob.

«Nikak bedak! Modrejši od tebe, da veš».

Jakob se za to ni zmenil in uprašal je vnovič:

«Zakaj hlapca proč?»

«In ti še uprašáš? Menda ga vendar ne bomo zastonj hranili in plačevali, ko si zdaj ti tukaj».

«Aha, ti tedaj misliš, da bi jaz teh osemdeset mer obdelal sam in pri živini tudi opravil sam?»

«Tako je. Pokojnik je to storil tudi».

Jakob je zmajal z glavo in rekel polagoma in mirno, kakor bi čital iz knjige: «Iz tega ne bo nič! Naj si je delal tvoj pokojnik, kar si je hotel, jaz nisem pokojnik. Nisem prišel sem za težaka, prišel sem za gospodarja. Hlapec ostane v hiši in jaz mu bodem pomagal delati — pošteno in vestno».

Tekla ga je debelo gledala: «Tega menda ne misliš v resnici?»

«Kaj, ali sem deček? Kar sem rekel, to sem rekel».

Hoj, kako se vam je ta Tekla razjarila! Kvišku je skočila in v bok se udarila: «A — rada bi videla, kedo je gospod v hiši! Kmetija je moja: jaz zapovedujem. Hlapec mora na mestu iz hiše!»

«Le si ga iztiraj», rekel je Jakob enako miren, «a to ti povem: od tistega hipa, ko prestopi hlapec prag, ne položim niti prsta na nobeno reč in ne preložim niti stebila navskriž».

«Bodemo videli!» kričala je Tekla.

«Bodemo videli!» ponavljal je Jakob in iztrkal dimko (pipo).

Tekla je bežala razkačena ven in slišal je, kako je kričala na dvorišču s hlapcem in mu odpovedala službo. Jakob se za to niti zmenil ni. Sezul si je polagoma črevlje, poklenil k oknu in pomolivši se šel še ven pregledavat hlev in dvor, je-li vse v redu.

Tekla ga je srečala: «Kam greš?» uprašala ga je jezno.

«Gledat, je-li vse v redu».

«Da, na tebe je čakalo! Bila sem že sama povsod, spat».

«Če si bila ti, ni treba meni!» odvrnil je Jakob mirno, šel v sobo, slekel se in vlegel se spat. Preden je prišla Tekla, da bi se tudi vlegla, spal je že Jakob, globoko dihajoč, spanje pravičnega. Tekla se je valjala dolgo z ene strani na drugo, a od jeze ni mogla zaspati.

Ko je slišala Jakoba tako mirno spati, udarila ga je jezno po rami.

Jakobu se je uprav zdelo, da je v konjarni. Obrnil se je malo in zakričal iz spanja: «Ej, šimla, menda ne bodeš ritala?»

In mesec se je smejal prijazno v sobo, kakor bi gledal na posteljico deteta.

Prišla je nedelja. Jakob je bil radoveden, ali Tekla res pusti hlapca oditi, in Tekla zopet je radovednosti kar gorela, kaj stori Jakob, ko hlapec odide.

Po rani službi Božji je zaklicala Tekla hlapca v sobo in izplačala ga, govoreč mu: «Kolikokrat si mi

odpovedal službo, ker si videl, da sem zapuščena udova, brez pomoči, a zdaj se je list obrnil. Tu imaš svoj denar in pojdi si, kamor hočeš. Dosti sem se najezila s teboj».

«Jaz pa z vami!» odrezal se je hlapec. «Rad grem, da se te hiše rešim. Žal mi je samo vašega moža».

Še «z Bogom» ni dal.

«To je neotesanec!» klicala je za njim Tekla. Hlapec se za to ni zmenil in šel je skozi duri.

Jakob, videč hlapca odhajati, ni rekel besedice in Tekla je že ukala. Pa ukala je prehitro. Mladi gospodar je šel k postelji, vzel podzglavnik, položil ga na klop pri peči in nanj si je legel. Tekla je prišla v sobo, in videča, da si je mož dal čist podzglavnik na klop, iztrgala mu ga je jezno izpod glave in dala ga nazaj na posteljo. Molčé je odšla. Jakob je molče ustal, vzel drug podzglavnik in legel se je zopet. Tekla je za nekaj časa prišla zopet v sobo in zopet mu je iztrgala podzglavnik: «Vse mi hočeš umazati! Ne utegnem vedno le prati».

«Ne jezi me!» rekel je Jakob, ustal in vzel si tretji podzglavnik.

«Le poskusi!» sikala je Tekla vsa zelena jeze. «Poberi se rajši konjem pokladat, — na poldan že gre».

«Naj poklada hlapec!» odgovoril je mirno gospodar.

«Ali ne veš, da sem ga iztirala?»

«Potem pa naj konjem poklada, kedor si hoče. Saj sem ti rekel, da niti s prstom ne ganem, če daš hlapca proč». Vzel je podzglavnik in legel si zopet.

To ste imeli videti Teklo! Kakor furija je priskočila, potegnila možu podzglavnik izpod glave, čudno, da ni padel s klopi, in začela je zmerjati: «Oj ti lenuh, ničvrednež, potepuh! Takó tedaj, takó pošast sem si vzela za moža? Zato se nisi mogel oženiti, ker so te druge poznale in te nobena ni hotela. In jaz, nesrečna, uboga, morala sem te dobiti! Pa, naj mi le pride ta žid smrdeči, umazani — oči mu izpraskam».

Jakob je ustal in hodil po sobi žvižgajoč z rokama zloženima na hrbtu. Ta hladnost jo je razvnela najhuje. «Ko bi se vsaj jezil, nesnag, mislila si je, «on pa, kakor štor».

«In ti si še žvižgaš?» kričala je na glas.

Jakob je zmajal z ramama. «Kaj pa hočem storiti, kadar čveka neumna ženska?»

«Jaz neumna ženska, jaz?»

«Mar ne?» rekel je Jakob mirno; «rekel sem ti: nisem te vzela, da bi pri tebi delal za težaka, vzela sem te, da bi gospodaril. Na polju in doma hočem gospodar biti jaz, ne pa ti. Na osemdeset mer polja mora biti hlapec, jeden sam tega ne premore. Rekel sem ti, da hočem s hlapcem delati vestno in pošteno, ako pa ga naženeš, da še stebila ne preložim. Nisi me ubogala, zdaj pa si imaš. Naj konje krmi, kedor si hoče».

«Moj Bog, ti me še spraviš v grob», besedovala je Tekla.

«Bodisi! saj si tudi ti že z mučenjem spravila jednega moža v grob; jaz ne bodem tako blazen».

«Tekla je padla na klop».

«Hočeš mi z dobrega storiti, kakor sem rekel?» uprašal jo je Jakob.

«Ne in ne in stokrat ne!» vreščala je Tekla. «Jaz naj se tebi podložim? Rajši se utopim».

«No, kakor ti drago, če se ti tako ljubi mrzla kopelj», rekel je Jakob mirno in hladno, in kakor bi nič, nabasal si je dimko, sedel si zunaj pod okna na klop, uprl lakte na koleni in brado na dlani — in pušil je mirno.

Tekla v sobi, čudno da ni zblaznela. Zdaj je jeze plakala, zdaj divjala po sobi in bila z nogama ob tla. Konji so glasno hrzali od gladu — Jakob nič — sedel je, kakor dob. Slednjič Tekli ni ostajalo nič drugega, nego opraviti v hiši to, česar ni hotel opraviti Jakob.

IV.

Zazvonilo je poldne. Jakob je ustal, iztrkal dimko, pokrižal se in molil «Angelj Gospodov». Potem je šel k obedu. — Miza še ni bila pokrita. Tekla je kričala zunaj z deklo.

Jakob je šel ven in uprašal mirno: «Kedaj bodedemo obedovali?»

«Tje v hlev se poberi! Konji hržejo gladu!» kričala je Tekla.

«To je hlapčevo delo», odvrnil je Jakob.

«Ali si zblaznel? Mar ne veš, da sem ga nagnala? Stokrat že sem ti to povedala!»

«Žena, ne kriči tako in poslušaj! Kako bi mogel jaz sam obdelati osemdeset mer in pri tem še opravljati živino? Dobro ne — na nikak način. K temu je treba dveh možkih. Na polju in na živini bi imeli veliko škode. Vzemi zopet hlapca in delal bodem tudi jaz — —»

«Ta-ta-ta-ta!» pretrgala mu je Tekla besedo. «Moj pokojnik je bil tudi sam in zmogetel je to; zakaj pa ti ne bi? Le idi in delaj, lenuh!»

«Zastonj so ti besede. — Daj obed!»

«Morebiti vendar ne misliš, da te bodem zastonj krmila? Idi si k obedu, kamor hočeš. Pri meni, kedor ne dela, tudi ne jé».

«No, dobro, kakor hočeš», rekel je Jakob hladno, obrnil se, vzel kapo in odšel v vas.

Tekla je gledala od strani za njim. — Ko je bil odšel, skočila je v sobo in pogledala skozi okno, kam gre? — Šel je v krčmo! — V Teklo, kakor bi strela udarila.

«Anica», klicala je deklo, «obleci se hitro, pojdeš v krčmo po žveplenke in pogledaš, kaj tam dela naš gospodar. Jaz med tem položim konjem».

Dekla se je oblekla in hitela v krčmo. Za nekaj časa se je vrnila z nekako zlobnim nasmehom okoli ust.

«No, kaj je? Kaj dela tam?» uprašala je radovedno Tekla.

«O, njemu se tam dobro godi. Pozdravlja vas».

Tekli je od jeze usahnilo v goltancu. «Ali tam pije?» uprašala je hripavo.

«Pije in jé», odvrnila je dekla. «Za mizo sedi s starim kovačem in oskrbnikom. Ko sem šla mimo okna, je uprav pojedel juho. Pri durih sem postala in poslušala, kaj notri govoré. Naš gospodar se je smejal in pravil: «Ne čudita se, mila gospoda, da me vidita danes tukaj. Naša gospodinja danes ni kuhala in rekla mi je iti k obedu, kamor hočem. Pravim si: Kje bi dobil boljše, kakor v krčmi? — Gospa krčmarica, dajte mi pošteno porcijo, danes sem lačen».

Pod Teklo so se tresle noge. Sedla si je na klop, kakor bi bila hudo utrujena.

«Potem sem odprla duri», nadaljevala je dekla in pasla se na Teklinej jezi. «Gospodar vam je sedel za mizo, rdeč kakor rožica, in jedel, da se je vse kadilo. Komaj me je zagledal, že me pozdravi: «Zdravo, Anica! Kaj pa delaš tukaj?» — «Prišla sem po žveplenke». — «Aha, zdaj še le zanetite ogenj», rekel je on. «To se, sirota, dosta načakaš, dokler dobiš jesti. Na, tu imaš med tem žemljico, da boš videla, da sem dober gospodar. Pozdravi mi gospodinjo in reci ji, naj ne skrbi zame, da se imam tukaj, kakor o proščenju — saj sama vidiš. Pij!»

Tekla je vzdihnila: «In ti si to žemljo vzela?»

«Zakaj ne bi? Poglejte, tu jo imam».

Tekli se je zaiskrilo v očeh, udarila je jezna po zemlji, da je božji darek odletel v kot, potem pa skočila urno na noge: «Skuhaj med tem to kašo in jéj! Jaz grem k predstojniku».

Šla je k omari, vzela novo ruto in privezala jo na glavo. Potem pa se je zamislila, roke so ji padle, kakor brez vlade, od rutinih koncev na prsi, in gledala je dolgo časa v prazno. Pa vspametovala se je in šla s čvrstim, možkim korakom k predstojniku.

Ta je bil že po obedu. Sedel je z novinami za mizo.

«Dobro došli, soseda! Kaj mi nesete?»

«Ah, mili gospod predstojnik, prihajam z žalostno novico. Tega se nikoli nisem nadejala, jaz uboga, žalostna!» začela je Tekla skrušeno.

«Kaj pa se je zgodilo, prosim vas? Menda vendar ne kaka nesreča?»

«Ah, da, da — in še velika nesreča! Le pomislite si — —»

«Sedite!» rekel je predstojnik.

«Hvala vam; saj se same žalosti noge pod menoj tresejo, kakor trepetlika. — Oh, moj Bog! kakega imam jaz moža!»

«Mislim, da dobrega», dejal je predstojnik.

«Vraga!» vsiknila je Tekla. «Kedor ga ne pozna, kupil bi ga! Jaz sem ga kupila! Ko bi bila tisti hip umrla, bolje bi bilo! Le pomislite si: Odpuštila sem danes hlapca, — no, kaj bi tudi pri nas delal? — po delu je. — Pravim: saj veš, kje je

katero polje, delaš lahko sam, kakor moj pokojnik. To bi ga morali videti: da, ako hlapca dam iz hiše, niti s palcem ne gane, niti stebila ne preloži. In res ne! Še konjev ni hotel nahraniti! Sedel si je pred vrata in pušil, kakor bi na svetu ne imel nikake skrbi. Ko je zvonilo poldan, prišel je k obedu; pravim mu: Pojdi si k obedu, kamor hočeš; pri nas, kedor ne dela, ta ne jé. In le pomislite: ta brezbožni človek vam res gre, in v krčmo, in tam si naroči ter jé in pije, kakor kak grof. Doma konji hržejo gladu, a on tam goduje! To sem dobila gospodarja! Pa jaz vem, kaj storim! Vse polje dam v najem, konje prodam in živino do jedne krave, a njemu ne dam niti beliča, — niti na tobak! Bodete videli, da bo od bede in dolgega časa vesel, če ga vzamejo k grajskim volom za volarja! Jaz mu pokažem gospoda!» grozila je s pestjo. «Poznal bo še on Kolarjevo Teklo!»

«No, no — le ne takó na nagloma!» miril jo je predstojnik. «Ako se v čem ne razumeta, — pogodita se sama. Ni cerkve brez pridige, niti stanu brez kake sitnosti. Odnehajte mu v nečem. V vaši hiši je na jednega človeka res mnogo dela — le kar je res —»

«Ah, pokojnik je bil slabši, kakor je on, in opravil je vse sam!» skočila mu je Tekla v besedo.

Predstojnik pa je nadaljeval, kakor da ne bi bil slišal: «Hlapec vas toliko ne stane in splačal bi vam se. Delo na polju lahko opravita oba boljše in o pravem času. S temi najemi pa ne začenjajte — svetu-

jem vam dobro! Prosim vas, kateri najemnik pa vam polje pognoji? Za šest let bi imeli polje pusto, kakor cesta. Ubogajte moža, podložite se mu, in najmite s zopet hlapca.»

«Jaz, jaz se podložiti? Ne in ne! On bi potem hotel z menoj orati. Kar sem rekla, pri tem ostane! Jaz sem gospodinja. Prosim, gospod predstojnik, dajte bobnati, da danes teden dam v najem vsa tri polja. Zase si pustim le one tri slobodne kose».

Predstojnik se je praskal za ušesom. Poznal je Teklino besnost in trdoglavost in vedel je, da ž njo nič ne opravi. Zato je začel drugače: «Preden se odločite, posvetujte se s svojim možem».

«Kaj šmenca! To bi si iskala svéta na pravem mestu. Domačija je moja in delam ž njo, kar hočem!»

«Ljuba ženka, bodite vendar pametni in ne tescite tako slepo v svojo pogubo! Jaz grem k vašemu gospodarju in pregovorim ž njim; morebiti najdeva kako stezico, po kateri bi to šlo».

«Storite, kar vam drago; jaz pa ne popustim, kakor le, če pride mož, prosi me odpuščenja in za naprej dela, kakor hočem jaz. Ako ne — dajte v nedeljo bobnati».

Odšla je.

Predstojnik si je oblekel suktnjo in odšel v krčmo. Mahal je uprav plačeval, hoteč iti domov.

«Že bežite?» uprašal ga je predstojnik.

«Kaj početi?» zmigal je Jakob z ramama, «tukaj ostati ne morem, — naobedoval sem se že. — Ali

že veste, da me je danes «moja gospa» poslala sem k obedu?» uprašal je in smejal se zadovoljno.

«Vem, vem», pokimal je predstojnik. «Dajte si še naliti, potem pa greva k vam na besedico».

Zgodilo se je. Dala sta si naliti, izpila sta in šla. Spotoma je pravil predstojnik Jakobu, s čim je prišla k njemu Tekla.

Jakob je stisnil ustnici in prsi so se mu napele. Pa hitro se je pomiril. Postal je in rekel po kratkem premišljevanju: «Hvala vam, gospod predstojnik, da za nas tako skrbite; pa jaz ne morem popustiti, kakor sami spoznate. Ko bi ji popustil v tej reči — in bilo bi to nespametno — taki kmetiji je treba dveh delavcev».

«Gotovo, gotovo!» pritrdil je pristojnik.

«Ko bi ji v tem popustil, pravim, — bila bi ona na konju in hotela bi potem, da bi šlo vse po njenem — to pa ne gre. Pravijo: „Ta hiša se čudno obrača, kjer žena moža prevrača“ — in „hlače kjer žena nosi, malo kedaj mož dobro kosi“. — Ostanem pri svojem. Da ne bo dajala v najem, to ji nekako izgovoriva in če se ne podá — že Bog dá, da morebiti le najdem za njo kakega zdravila».

Vstopila sta v sobo. Tekla je sedela na klopi in jedla s krožnika kašo.

«Dober dan, gospod predstojnik! Jaz še le obedujem. Vesel obed imam danes. Naš gospod je bil danes v krčmi».

«Pusti take prazne besede!» karal jo je Jakob.
«Kaj tu slišim, da hočeš polje dati v najem?»

«Dà, moram! Saj ga nočeš obdelovati. Ali naj ga puščam v puščo?»

«Žena, ali si se s pametjo skregala? Jaz, gospodar, ukazujem: Polje ne pride v najem!»

«Je-li kmetija tvoja?» sikala je žena. «Jaz sem gospodinja. Polje dam in dam in dam v najem!» kričala je in tolkla s pestjo po mizi.

«Svetoval bi vam — — » hotel je predstojnik govoriti.

«Vi ste tak svetovalec, kakoršen je moj mož!» hrupila je Tekla. «Pa zakaj se tako jezim? Grem raje za svojim delom».

Udarila je z durmi in šla ven.

Predstojnik je pogledal sožaljno Jakoba: «Obžalujem vas, prijatelj».

«Ne jemljem si tega posebno k srcu», rekel je Jakob. «Se ve, da je treba k temu dobrega želodca».

Predstojnik je odšel in Jakob je šel na vrt ter veselo žvižgal — —.

Drugi dan je prišel kupec in kupil od Tekle konja. Jakob je stal zraven, pušil mirno in niti besedice ni zinil, kakor bi konja bila čisto tuja. Le ko sta kupec in Tekla že udarila, je dejal: «A na pijačo ne daste ničesar?»

«Jaz ne potrebujem nikake pijače!» vskliknila je Tekla.

Kupec pa se je obrnil k Jakobu rekoč: «Ne

skrbite; kak polič ga že spijeva. Kaka bi bila sicer ta kupčija!»

Tekla je zavidala možu to pijačo in upila: «Nič, doma ostaneš. Nimam rada tega pijančevanja».

«Zato se ne skrbi», smejal se je Jakob — «saj tebe tje nihče ne kliče. Jaz pa grem».

Kupec je izplačal Tekli denar in odšel z Jakobom. Tekla je spravila skrbno denar, a tresla se je jeze na celem telesu. Šla je na dvor in plakala.

«Zakaj se jokate, tetka?» uprašala je dekla.

«Žal mi je teh konj. Kako sta se siromaka ogledovala in žalostno hrzala, ko ju je gnal proč. Takih nikdar več ne bodem imela. In naš gospodar, kakor bi bil kamenit, — nič se ni jezil, še črhnil ni! Vsa se kar tresem jeze, — — ko bi se vsaj tudi on jezil!» škripala je z zobmi.

V nedeljo potem je bobnjal občinski sluga, da se bodo od kmetije št. 15. po Božji službi ob treh popoldne dajala vsa tri zemljišča v najem.

Jakob je stal pred vratmi in poslušal pazno, kakor bi to bila za njega največja novica. Potem pa se je vsedel na klop, nabasal pipo, podprl lakta na koleni in brado na dlani ter je gledal mirno v svet. Na dražbo še šel ni. Strmeče so ga gledali ljudje, in Tekli, malo da ni žolč počil.

V.

Tekla je skupila z najema nekaj lepih stotakov, — kaj pa da ne vse v gotovini, nego mnogo na pa-

pirju. Gotovi denar je zanesla v hranilnico, da ne bi mogel Jakob do njega. Jakob pa še na kaj takega mislil ni. Ko mu je pošel tobak, rekel je ženi: «Daj mi za tobak!»

«Zasluži si nanj!» odrezala se mu je žena.

Jakob ni rekel ničesar in šel je v krčmo: «Dajte mi tobaka — pa na dolg!»

Krčmar je zmajal z ramama: «Vaša gospodinja je ukazala, da vam ne smem dajati brez denarjev».

«Ukazala? Dobro, priskrbim si denarjev. Z Bogom!»

«Pa ne jezite se, sosed!» klical je krčmar za njim.

«Kaj se bom jezil?» rekel je Jakob. «Tudi jaz na dolg ne dajem rad».

Šel je k predstojniku. Bil je tam kake četrte ure. Predstojnik ga je spremljal pred vrata, podala sta si roke, in Jakob je šel naravnost v krčmo. Kupil si je za gotovo poln mehur tobaka, izpil merico vina ter šel močno kadeč domov. Bilo je proti poldnevu.

Ko ga je Tekla videla kaditi, je zakričala: «Kje si vzel tobaka?»

«Kupil».

«S čim?»

«Z denarjem».

Zaloputnila je duri in šla v kuhinjo. Za nekaj časa je prinesla skledo nekake juhe in postavila jo molče pred Jakoba. Jakob je odmolil in jedel. Pojedel je z največjo slastjo vse do dna sklede, potem pa je

šel ven, umil si obraz in začel se oblačiti v praznično obleko.

Tekla ga je zbočkoma opazovala. «Kam greš?»

«V mesto».

«Kaj boš tam?»

«Jaz te onokrat tudi nisem uprašal, kaj tam delaš?»

Poškropil se je pri durih iz škropilnice, rekel «z Bogom» in odšel.

Predstojnik je šel ž njim. Vrnila sta se še le na večer.

Od tega dne je živel Jakob tako: V jutro je ustal in šel v cerkev — dan za dnevom. Potem je zajuterkoval, kar mu je Tekla dala; bilo je včasih tega ubogo malo. Po zajuterku je šel na dvorišče, pošalil se s Sultanom, uravnal, kjer mu ni ležalo kaj po godu, potem pa si je legel na vrtu pod hruško in čakal, da je katera padla. To je snedel. Popoldan je šel ali v les iskat gob, mravljih jajc in lešnikov, ali pa v potok lovit rakov in rib, na večer pa je šel na čašo piva. Tako je preživel svoj čas pokojno in mirno.

Tekla pa ne tako. Ta je begala okoli brez prenehanja vsa razljučena in besna. Pogled na moža, nedelajočega, brezskrbnega in mirnega ji je rezal srce, grizel na zdravju. Trapila jo je tudi misel, kje neki jemlje mož denarja na tobak in pivo? Na las je vedela, kateri dan je bil v krčmi, če je izpil tam dve ali tri čaše, — vedela je tudi, da plačuje v gotovem

— pa odkod ima? Jajca se ji ne zgublajo, sadja tudi ne prodava — glava se ji je nad tem vrtela.

Nekoč je sedel Jakob pred poldnem na vrtu pri ulih, in žvižgal si romarsko pesem:

«I usnul jsem pod stromečkem,
byla krátká chvílčička».*)

Tekla ga je poslušala na dvorišču. Vsa zelena je postala, vila roki in tekla k možu. Stopila je pred njega in spenjala roki, kakor obupna: «Za Boga svetega, prosim te, mož, ali ti ni dolgočasno, ali te ne mrzi svet?»

«Ne».

«Pa vsaj celi božji čas ničesar ne delaš!»

«Nimam nikakega dela».

«Pojdi vsaj kam na delo!»

«Tega mi ni treba!» rekel je mirno Jakob.

«In mi imamo še tudi mlatiti».

«To se mene ne tiče, jaz nisem gospodar».

«Moj Bog, moj Bog, — ti me še spraviš v obupanje!» ječala je Tekla v največji jezi.

«Ne vem zakaj? Ničesar ti ne stavim na pot, ne mučim te — —».

«Jaz ti od danes ne dam jesti!» zakričala je z jokom.

«Bodisi, tukaj gori so še hruške in v krčmi dobim za denar, kar hočem».

Tekla je besno popadla mlado hruško za deblo in tresla jo, da so skoro vse popadale na zemljo.

*) In zaspal sem pod drevescem — bil je kratek časok.

Pobrala jih je hitro v predpasnik, — hotela odbežati, pa nakrat se obrne in kriči Jakobu z zapovedujočim glasom: «Govori, kje dobivaš denarjev».

«Kaj tebi mar? — Ti, teh hrušek ne bi smela stresti, prehitro ognijijejo!» pristavil je z zaupnim, prijaznim glasom.

V Tekli se je zatajila sapa. Zasukala se je na peti in odhitela.

Od tega časa ni govorila Jakobu niti besedice — a jesti mu je dajala. Dasi ni vedela, odkod ima denarjev, bala se je vendar, da bi mnogo zapravil.

V nedeljo pred rano mašo je uprašal Jakob Teklo: «Zakaj ne govoriš?»

Tekla molči.

«Uprašam te, zakaj ne govoriš? Ali si nema?»

Tekla je prikimala trmasto, da je.

«To je velika nesreča», vzdihnil je Jakob.

Ko je po pridigi prinesel cerkovnik župniku «oče-naše», zastavil se je duhovnik pri jedni prošnji, pogledal bolje in potem čital: «Za neko osebo, da bi se ji povrnil govor». Vsi ljudje so gledali iznenajeni, češ, kaka čudna prošnja? Tekla je zardela do ušes in Jakob se je namuzal. Ko je prišel iz cerkve domov, stala je Tekla že med durmi in pozdravljala Jakoba: «Tako, ti pagan, z Bogom zbijaš svoje šale? Počakaj — povem to župniku!»

«Ah, že govoriš? To me veseli!» klical je Jakob radostno. «Pa za tebe nisem dal na molitev, ljuba moja. Poznaš mojo sestričino Barico? Ta sirota

je zgubila v svojem 14. letu po hudi bolezni skoro popolnoma govorico. Zato sem dal na molitev in jutri pojdem na božjo pot v Pribislavce za tjo molit».

Kar je rekel, bila je resnica. Imel je dober namen, le da ga je prav zvito porabil, da bi svojo ženo malo kaznoval.

V ponedeljek je res šel z romarji v Pribislavce. Tekla je bila vesela, da ga ni imela pred očmi. Sedela je na pragu in premišljevala, kako bi svojega moža ugnala.

Prišel je shujšan, suh, na levo stran nagnjen mož, v stari obleki, z umazano plahto na desni rami. Bil je žid Šimek.

Ko ga je Tekla zagledala, segla je po metli: «Izpred očij capin ničvreden! Pa le pridi, davno se že nate pripravljam, smrad nesnažen!»

Žid je postal med vratmi, kakor bi se čudil: «Kaj je to? Zakaj kričite?»

«Še upraša? — Kaj ne veste, da vi jedini ste uzrok vse moje nesreče?»

«Kake nesreče?»

«Le se ne pačite, Šimek, saj dobro veste, da ste mi nagovorili moža lenuha, ničvredneža, kateri me še spravi na beraško palico».

«Jaz, jaz sem vam ga nagovoril?» izbulil je žid oči — «jaz. Jaz sem vam le rekel, da vem za dobrega ženina, ki se zdi vrl človek — nič več! Bog mi je priča! Kako morem jaz vedeti, če je priden? Je-li on sukno, ali koža, ali srebro, da bi ga mogel ceniti?»

V ženinih se spoznate vi — saj ste ga videli — niste ga kupili v mehu».

«Ta-ta-ta-ta! Vi ste bili ž njim dogovorjeni in mene ubožico ste osleparili. Da mi več ne pridete pred oči! V moji hiši ni beliča več ne skupite!»

Žid je prestopil hitro nekaj korakov, vzdignil roko, obrnil oči proti nebu in rekel: «Naj me k priči strela ubije, naj mi umrje doma najljubše dete, ako sem vas hotel oslepariti. Mama, verujte mi: Mnogo denarjev ne bi hotel vzeti, da bi se to ne bilo zgodilo. Na mojo dušo! Da bodete videli, da vas imam rad, nesem vam veliko — in žid je grozil s prstom — veliko novico o vašem možu».

Tekla je pozabila na vso jezo. «Kako novico?» buhnilo je iz nje. «Stopite v sobo in povejte jo!»

Šimek se je zvito zarežal in šel za njo. Odložil je culo in hvalil ozirajoč se po sobi: »Lepo imate tukaj, moj Bog, kakor v gradu!»

«Ah, kaj po vsem tem, ko pa ni sreče! — Pa povejte vendar, kaj mi nesete? Začne, pa ne dokonča».

Šimek se je razkoračil, uprl se na palico in gledajoč nekako pomilovalno na Teklo, je rekel: «Škoda take ženske temu ničvrednežu!»

«To mi ni novo, to že davno vem! — Ali to vendar enkrat izleze iz vas ali ne?»

«Mila mamica, ali veste, kje vaš mož jemlje denar za potrato?»

Tekline oči so zažarele veselja: «Ali veste vi, Šimek?»

Žid se je nasmejal in prekanjeno gledal na ženo: «Česa bi jaz ne vedel?!»

«Kaj sem si s tem glavo trla! Prosim vas, povejte brž — kje?»

«Ničesar niste vedeli, niti slutnje?»

«Ne, na mojo dušo, da ne!»

«Vi ste lepo prevarjeni! Le pomislite si: izposodil si je dva stotaka iz posojilnice».

Teklo so začeli krči lomiti s celim obrazom, debelo je gledala, prijela se za mizo in vzdihnila: «Dva stotaka».

«To je kapital, kaj?» potresel je Šimon resno z glavo.

«In kedo mu je posodil?» vskliknila je Tekla naglo vsa besna.

«Nobeden oderuh, nobeden žid! Posodili so mu gospodje iz posojilnice — s'ovanske, — krščanske», bleknil je žid z zaničljivim nasmehom.

«Stokrat hujši so, kakor vsi židje skupaj!» divjala je Tekla. «In na kaj so mu posodili, kmetija je pripisana meni!»

«No, na ta tisoč rajniš, ki ima na vašem domu. — Ali bi mu to bil posodil kak žid brez vaše vednosti? — Jaz že ne — na mojo dušo da ne —; če bi mi tudi obečal 40 procentov!»

«Oh, jaz nesrečnica!» žalovala je Tekla. «Ta celi tisočak mi zapravi! Kam naj se obrnem? Kje naj iščem svéta, — jaz žalostna revna dekla?!»

«Kje bi ga iskali?» majal je žid z ramama.

«Ni-li tu Šimek, Šimon Rosenfeld? Če mi daste petak, dam vam tak svèt, da je vreden med brati sto gol-dinarjev!»

«Eh, desetak vam dam, če mi dobro svetujete. Pa meni se zdi, da bo tukaj težko svetovati».

«Lahko; malenkost. Čudno, da že sami niste prišli na to. Tecite v mesto k gospodom in dajte raz-glasiti vašega moža za potepuha, za — — no, kako pa se že temu pravi?»

Tekli se je zabliskalo v očeh: «Za zapravljevca!» je dostavila. «Kaj mislite, pojde to?»

«Pojde!» bleknil je žid. «Zakaj ne bi šlo! Ali kaj dela, pospravlja, kaj? — Nič. Sama ga morate živiti in k temu dela dolgove — dva stotaka v tako kratkem času! To recite gospodom in videli bodete, da pride pod kuratel in nihče mu ne sme posojevati».

«Zlati Šimek, sam Bog vas je poslal!» plesala je Tekla. «Zdaj si sedite in povejte mi, kam moram iti in kaj govoriti, — plačam vas dobro. — Šel je na božjo pot. Precej jutri rano pojdem v mesto. Ko pride domov, ne bo se nadejal, kaj ga čaka».

VI.

V sredo na večer so prišli romarji s Pribislavic — zagoreli, razgreti, zaprašeni. Tudi Jakob je prišel z rožnim vencem okoli vratu in z zeleno vejico za odganjanje muh v roki. Tekla ga je z veselim obra-zom čakala pred pragom: «Dobro došel od Marije Device!»

Jakoba je ta glas iznenadil. A rekel je mirno:
«Nesem ti od nje pozdrav».

«Hvala. Ali te ne bolijo noge?»

«Nekaj malo».

«Pojdi si tedaj odpočivat in jej!»

Prinesla mu je na mizo skuhamo kokoš in čašo vina. V kuhinji si je prepevala — skakala sem in tje; z besedo, bila je vsa druga. Jakobu je bilo kakor Jurčku po svetu. Ni vedel, kaj se je zgodilo? «To sem blazen», govoril je sam s seboj. «Bodisi, da se je zgodil čudež, ali pa jo je morebiti omečilo to, da bode kmalu mati?»

V taki negotovosti je bil skoro cel teden. List se je popolnoma obrnil. Tekla je bila vesela in je prepevala — Jakob pa nevoljen, nekako nesvoj, dasi tega ni kazal.

A za teden se mu je razsvetilo. Predstojnik ga je po maši zastavil:

«Sosed, veste kaj novega? Tiče se vas».

«Mené».

«Da. Vaša žena vas je tožila pri uradu, da ste slab gospodar, zapravljivec, in zahtevala je, da bi vam dali oskrbnika».

Jakobu so se odprle oči: «Aha, zato je zdaj tako vesela!»

«Učera j sem dobil dopis, naj se izrazim, je - li res, kar je ovadila. Gospod župnik je dobil enak dopis».

«In kaj ste odgovorili?»

«Resnico, da ste v redu človek, da občinski

predstojnik ne more ináče, nego vam dati vso hvalo; vaša žena pa, da je prepirljiva, neodstojljiva, njena ovadba pa neresnična».

Jakob se je nasmejal. Ako se nasmeje človek, običajno resen, je njegov smeh zelo krasen, kakor se nam zdi tudi solnce lepše, če zasveti po dolgem mraku.

«Ako je to ne ozdravi, pa ni za njo leka!» rekel je s prepričanjem. »Hvala vam, gospod predstojnik».

Šel je vesel domov.

«Kaj pa si danes tako vesel, kakor na svatovanju?» uprašala ga je Tekla.

«Kakó ne bi bil, ko pa si ti tudi vesela? Vidiš Teklička, zdaj se mi ljubi najino življenje. Ali najdeš kje srečnejših zakoncev?»

Tekla se je namuzala in rekla z glasnim smehom: «Ne».

«Ko bi že le to malo bilo na svetu! Potem bo najina radost popolna».

Tekla je vzdihnila, rekla pa nič.

Za kakih štirinajst dnij je prišel «poklic» na «Jakoba Mahala, polkmeta, in na Teklo, roj. Kolarjevo, njegovo ženo».

«Kaj pa bo neki to?» čudil se je Jakob.

Tekla si je grizla ustnici in zadrževala smeh: «Kedo vé? Čudna mi je ta reč tudi. No, nič ne poma — pojdeva tje. Ukaz je ukaz».

Določenega dne sta se podala v mesto, navidezno v najlepši slogi. Oba sta plesala v srcu. Ko

sta prišla v mesto, rekel je Jakob: «Kako pa, ženica, ko bi šla na kak zajutrek. — Do pisarne je še časa dovolj».

«Če hočeš, pa pojdiva!» privolila je Tekla, misleča: saj je zadnjo krat.

Zajuterkovala sta nekake klobase in potem podala se k veliki hiši, na kateri je visel c. kr. orel.

«Ali ti ne tolče srce?» uprašala je zasmehovaje Tekla svojega moža na hodnikih.

«Tolče. Ne vem, kaj je to?»

V pisarni ju je čakal mož z očali in velikimi brkami.

«Ste-li vi Mahal?» uprašal je Jakoba.

«Sem, prosim ponižno».

«Dobro. Poklical sem vas, da bi vam naznanil, da vas vaša žena toži kot zapravljevca, kot nemarnega človeka».

«Mene?» čudil se je Jakob.

«Da, tebe!» razšopirila se je Tekla. «Si-li morda kaj drugega?»

«Ne govorite, dokler vas ne uprašam!» pokalral jo je uradnik ostro.

Teklo je ta glas ostrašil.

«Zahtevala je», tako je nadaljeval, «da bi vam dali varuha. Mi smo se v tej reči obrnili na vaš občinski in župnijski urad in dobili smo ta odgovora».

Vzel in prečital je dve listini, dopisa občinskega in župnijskega urada. Obe sta dobro pričali za Jakoba

ter ga hvalili. Ko je Tekla to slišala, je obledela, zazelenela, roki sta se ji krčevito stisnili.

«Laž je to!» je zavpila. «Gospod župnik laže, predstojnik laže — oba lažeta!»

«Tiho!» klical je uradnik. — «Hočete li v luknjo radi žaljenja uradnih oseb?»

«Jaz ne žalim nikogar — onadva sta vas nala-gala!» sikala je Tekla, kakor brez uma.

«Tiho, sicer vas dam takoj odgnati v hladnico».

Bilo je po sodbi. Tekli se ni izteklo po volji, dà, uradnik je s svojimi besedami pokaral njeno zlo voljo.

Tekla ni bila k poznanju. Stala je kakor marmor bleda, otrpnena. Z negotovim korakom je šla ven. Govorila ni besedice. Ni mogla; sapa ji je zastajala.

Jakob si je še marsikaj v mestu opravil in šel mirno domov. Ko je prišel, ležala je Tekla v postelji in zdravnik je bil pri njej. Pokimal je Jakobu, naj gre ven.

«Ako se hočete obvarovati božjasti», opominjal jo je, «ne jezite se. Še enkrat tako — in zagotavljam vas, da dete ne pride živo na svet».

Tekla je vzdihnila in zvijala se: «Moj Bog, če pa nič ne gre po mojem. Mož se mi noče podati».

Zdravnik je zmajal z ramama: «Ljuba moja, on je po božji naredbi vaša glava. Ubogajte ga. Če ne, ne stojim vam za življenje».

Tekla je gledala dolgo proti stropu, potem pa si globoko oddahnila: «Bogu bodi poročeno! Naj tedaj dela, kar si hoče — naj ukazuje. Pokličite ga

sem! To storim zavoljo tega ubogega, nedolžnega črviča pod srcem».

Jakob je prišel. Podala mu je roko, oddala vlado in Jakob si je zbrisal solzo z očesa, neočitajoč ji niti besedice.

Zdaj sta srečna zakonska. Jakob si je vzel hlapca, dela ž njim marljivo in gospodarstvo cvete. Včasih, kajpada, vsplane Tekli plamen, pri Mahalovih treska nevihta — a čisti le domači zrak ter ne kali na dolgo miru in pokoja.

Tako, zdaj to veste o Jakobu in Tekli. Kedor je iz tega postal modrejši, temu prikladam: »Red in mir v hiši — nad vse zlato! »

Babice.

Obrazek naslikan na lice in narobe.

Stara gospá Kunratova sedela je v prostorni svoji sobi v prvem nadstropju, kjer je preživela udovska leta z nogavico v roki ter vsak trenotek pogledavala čez očale skozi okno doli na trg.

Gospá Kunratova bila je lepa starka, polnih lic in bistrih očij. Obleko nosila je bolj po starem kroju, pa čisto — vedno kakor novo. Na sivi glavi nosila je čepico obšito z rmenimi trakovi. Soba, v katerej je bivala, bila jej je v vsem jako podobna. Pohišstvo v njej je bilo po starem ukusu, no čisto in leščalo se je, kakor zrcalo. Bilo je tu mirno in prijazno.

«Ahá, že gredó!» dejala je gospá Kunratova in spustivši pletenje na kolena naslonila se je z laktoma na okno ter gledala smehljaje se doli na trg.

Pod oknom prilajala je služkinja, ki je vodila za roko štiriletno deklico in šestletnega dečka. Deklica je imela na kodrastih lascih slamnat klobuček; na sebi belo, z različnimi trakovi in vezkami (čipkami) nadičeno obleko; zdoli spodnje hlačice z okrašenim in izrezanim okrajem; rdeče progaste nogavičice in modri široki trakovi so viseli od podvez celó doli do členov. — Deček je imel nizke čeveljčke, široke hlačice in lahko jopico. Skakal je, da je imela služabnica

kaj držati, da bi se ji ne pobil. Deklica šla je jako pozorno in gledala je pred sé, da bi se ne pomazala. «Lejte, lejte, novo krilce imá», smehljala se je stara gospá Kunratova. «To je angeljček! — A ta mali neporednež, lejtega, kakó skače!»

Na to ustane, gre k stari omari, napolni si v žep slaščic ter se zopet vsede k oknu.

Pred durmi se zaslišijo male nožice, duri se odpró in dekla stopi z otrokoma v sobo pozdravlja je: «kiss di hand!»

Gospá Kunratova se ozré ter upraša, kakor da bi se začudila:

«Kdo pa je prišel k meni, kdo?»

«To sta Rudolfek in Avrelica», odgovorila je služkinja.

«Aj, to ni mogoče!» čudila se je starka, «Avrelica ni takó lepa».

«O je, je, milostiva gospá», rekla je služkinja. «Ona je res takó lepa, pa imá danes še novo obleko».

Deklica je ošabno pogledala na svoje krilo.

«No Avrelinka, napravi lepó «kompliment» in reci «kiss di hand», da te bo ‚grossmamá‘ poznala».

Deklica se je priklonila in rekla: «Kiss di hand grossmamá!»

Gospá Kunratova je ustala in šla k nji: «Zares, to je Avrelinka. Jaz bi je ne bila poznala. Lejte no, kakó je krasna! Je, zares da je! Pa to krilce in ti trakovi! No, ali si dala grossmami pussert?»

Deklica ni znala od radosti in ošabnosti, kakó bi stala in hodila. Babica se sklone k njej, vzdigne jo in poljubuje.

Medtem je zarenčala pri peči mačka in deček je začel jokati. Deklica in babica ste prestrašeni poskočili in starka je zaklicala: «Za božjo voljo, kaj se je zgodilo?»

Rudolfek se je, medtem ko se je starka kokljala z Avrelico, pri radel za peč k mački ter vlačil jo za rep. Mačka je od bolečin zarenčala, obrnila se v hipu ter opraskala razposajenca v obraz.

Babica in služkinja ste hitele k peči ter gledale dečka. Temu so tekle goste solze po licih, kričal je na vse grlo ter tolkel z nogama.

«Pokaži, kam te je opraskala», kričala je starka. «Pepi, zapodi ven to mačko grdo. — No nikaar ne jokcaj, Dolfek, ne jokcaj, saj te ne boli. Drugič pa se ne smeš več igrati s to grdo mačko. Ta grdina praska. No ne jokcaj ne, pa ti dam kofetka».

«Nočem, jaz nočem, vriskal je paglavec».

«No ne jokcaj, Dolfek, ne jokcaj, da te ne bodo belela očesca. Na, tu imaš slaščic!»

Paglavec pograbi ter začne mašiti usta. Na jok je zabil popolnoma.

Na to je pa deklica počela tolči ob posteljo s pestmi in nogama ter cviliti.

Babica poskoči k njej: «Kaj ti je; angeljček moj?»

»»Tudi jaz hočem — — »»

»O ti moj Bog, pozabili smo na njo; to smo grdi ljudjé. No tu imaš, mala, tu imaš. Takó. Na drži, da ti obrišem očesci. Pa nikar ne jokcajta, ker bi rekli ljudjé: To niso dobri otroci».

Paglavec pa se je še vedno vrtel in kričal na stolici.

* * *

Pred nizko kočo v Žlebih sedel je na pragu majhen deček. Hišna vrata so bila zaprta, a na dvorišču je bil deček sam. Sedel je v prahu in pesku in razveseljevaje in igraje se govoril je sam s seboj. Postavljal si je iz majhnih deščic hišico.

«To takó; a to takó, — to na to, a to pa takó», šepetal je ter polagal deščico na deščico, da je bila hišica po njegovej misli gotova. In poskočil je veselo, skakal okoli hišice ter gledal je od vseh strani.

Približala se je hiši majhna, suha in nekoliko sključena starka. Na sebi je imela domačo srajco in priprosto plavo platneno krilo. Na glavi je imela temno ruto; bila je bosa. Izpod rute so ji moleli sem ter tje sivi lasjé; s čela ji je tekel pot. Nesla je na roki košek krompirja in motiko čez ramo.

Solnce je že zahajalo. Pri koči je srečala drugo starko, svojo sosedo.

«Kam pa hitite takó, soseda?» uprašá jo poslednja v naglici.

«Ah Bog, moram. Mrači se že; mladi pridejo

kmalu z dela domov in bodo hoteli večerjati, a to dete tam sedi samo in je gotovo tudi že lačno».

Kmetica vzame iz žepa kos kruha ter ga podá starki: «Tu imate, dajte mu to. Otroci radi jedó tuje pecivo».

«Bog vam povrni! Oj, naš je vse! Revček, po ves teden nima kruha v ustih. Nismo še dali v mlin — in takó se živimo le s tem močnikom in krompirjem. No daj vam Bog lahko noč in še jedenkrat: Gospod Bog vam povrni!»

Ko je deček zaslišal babičin glas, poskočil je ter tekel ji naproti k vratom dvorišča. «Mati!» klical je radostno. Starka se mu oglasi zunaj za vratih: «No kaj pa je, že grem!»

Deček je skočil k njej ter jo od veselja cukal za krilo. «No le po malo, ti neporedrež, saj me prekucneš. Tu imaš, nesi mi motiko. Ali nisi pa jokal, Karlček?»

«O ne! Stavljaj sem hišico».

«To si bil priden. Zató sem ti pa nekaj prinesla. Le poglej!» In iznela je kruh iz žepa ter pokazala ga dečku.

Karlčku sta od veselja zaiskrile očesi. Babica je odlomila košček kruha, da bi le pokusila, kakšen je, a ostali kos je podala dečku. Sama je ostala lačna.

«Pa kozica ni še prišla domov, Karlek?»

Deček je odkimal z glavo, da ne. Govoriti ni mogel, kajti usta so bila polna.

Starka je odmaknila vrata, prinesla ven posodo

vode in nasula notri krompirja. Na to je prinesla še stolček in lonec, sédla ter strgala krompirjevo mlado kožo, prerezávala ga, ter metala v lonec. Deček je sedel poleg nje na pragu in jedel.

«Pa tatek in mamica prideta tudi kmalu?» uprašal je.

«O, danes onadva ne prideta. Kosita travo celó tam v Volčjih jamah».

«A kje je to?».

«To je celó tam za onim gozdom. Ko bodeš večji, hodil boš tudi ti tje».

Tam zunaj se je medtem začelo oglašati muhanje krav, meketanje koz, lajanje psa in upitje pastirja.

«Karlek, pojdi in odpri kozici; pojdi, dete moje, pojdi!» rekla je starka.

Deček ustane ter teče k vratom.

Starka je pripela kozo, vrgla ji olupke krompirja in začel molzti. Deček je vzela sklednika majhen lonček ter sedel hlevku na prag.

Babica je pomolzla, nalila mu v lonček toplega mleka in rekla: «Zdaj pij, a jaz medtem nastržem krompirja».

Vsédla se je zopet na prag h krompirju in deček poleg nje.

Iz zvonika je zadonel zvon. Deček hitro izpije, sname kapico ter se začne nerodno prekriževati.

«Sem le k meni lepó poklekni in pazi!» dejala je babica.

Karlček poklekne k njenim kolenom, ona mu položi levo roko na rame, s pravo prejme njegovo desnico in mu dela križe na čelu, ustih in prsih: V imenu Boga † Očeta in † Sina in svetega † Duha. Amen».

Deček jo je gledal s svojima velikima, nedolžnima očesoma, kakor káko svetnico ter izgovarjal razločno za njo.

«Angelj Gospodov je oznanil Mariji — — —», začela je starka in unuček je molil za njo. In molila sta takó dva otroka, jeden v mladem, drugi v starem telesu, a molitev njiju bila je takó krasna, da so se zvezdice prikazovale iz svojih skrivališč na sinjem nebu in zvedavo gledale doli na njiju; dà, tudi mesec sam vzdigal je glavo nad streho in gledal na dvorišče male kočice.

* * *

Ali imam še kaj dostaviti k temu? — Počakaj, dam ti uganko: «Kteri teh obrazkov je na lice in kteri je narobe?»

* * *

Babica Gajkova sedela je za kozolcem na vrtu in se grela na toplem solncu. Ubožica bila je sama kost in koža. Stari roki onemogli ste od samega dela, stari nogi oslabeledi ste od same pridne hoje, lasjé so

osiveli od velikih skrbij, — le njeni očesi gledali ste detinski. Sedela je na blazini in gledala dete, ki je kobacalo v zeleni mladi travi. Dete je nerazumljivo blebetalo, trgalo travo s šibkima ročicama ali pa vlačilo starega Šejka za kosmati ušesi. Razumni Šejk raztegnil se je po travi, zvalil se na hrbet, zaprl proti solncu oči ter pustil, da ga je ta nerazumna stvarica vlačila po svoji volji. Pri plotu pasla je gos svoje kakor kanarčki rmene goske. Ko sem šel okoli nje, stegnila je proti meni svoj dolgi vrat ter sikala, kakor kača. Babica je imela pri sebi dolgo šibo s katero jih je prignala do sem. — V kozolcu pa so bili štirje panji, iz katerih so brenčé vrele čebele. Na hruški je pel ščinkovec. Babica je pazila na vse okoli sebe, zdaj na dete, zdaj na goske in zdaj na čebele. Bilo je vse blagodejno tiho in motil je to tihoto jedino le ščinkovčev spev, ščebetanje deteta in gosek.

Ko sem šel po stezi mimo Gajkovih in sem zapazil to mirno družbo, zastavil sem se za bezkom, ki je ozelenel, ter sem je opazoval. Starka je dolgo tiho sedela; naenkrat pa dvigne koščeni roki, omotavši okoli levice molek, ter zdihne, kakor v globoki žalosti utopljena. Začela je moliti in gorko plakati.

Prišla je mlada gospodinja ter hitela k starki. Prestrašila se je, ko jo je videla jokati, in poklenila je hitro doli k nji.

«Babica, kaj Vam je, da jokate?»

«O nič mi ni, nič, hčerka moja, zahvaljen bodi

Bog! nič mi ni. Plačem le, kedar slišim s polja nekak glas, pa nisem za nobeno stvar več na svetu, da ne morem delati in da sem vam le za križ ».

Mlada Gajkova pogladila je starko po nagubanih licih kakor otroka, vzela svoje dete na koleni, prisedla in rekla:

«Ali mati, kakó morete vendar takó govoriti? Ko bi tudi Vi delali, kdo bi pa v naši hiši molil? Saj nam Vi več primolite, kakor mi pridelamo; Božji blagoslov pri nas kar cvete. Vedno se bojim, da nam ne pojde več takó dobro, ko Vas Gospod Bog pokliče k sebi ».

Starki je preletelo nekaj obraz kakor žarek solnčni, sklenila je roki ter vsklinila:

«Bog vas blagoslovi, otroci moji, in povrni vam vašo ljubezen do mene v tem le malem angeljčku!?»

Stegnila je svoji veli roki proti otroku, vzela ga v naročje ter vroče poljubovala.

In v tem trenutku bila je zares lepa ta starka. Obrisal sem si oči ter šel dalje po svojem potu.

* * *

«Ta malovrednica ni nikoli sita!» vskliknila je gospá Mendlova, gledaje skozi okno doli na trg ter obledela od jeze kakor stena. «Le poglej, dragi moj, Travničkova že zopet gre od mame in nese nekaj v naročju. Gotovo je to platno!».

Gospod Mendel, dobro rejeni medár, dejal je dobro misleč: «Pa privošči ji to, saj je vendar tvoja sestra!»

«Sestra ali ne sestra! Ona tudi ne gleda, da sem jaz njena sestra in bi rada od mamice izpulila poslednjo srajco. Tudi mi imamo otroke!» — in gospá Mendlova se je začela hitro oblačiti.

«Saj vendar ne poletiš tje?» karal jo je mož. «Vam malim in nježnim ljudém krv hitro zavré».

«In zakaj bi ne šla?» odrekla mu je razdražena ženica, «Ker je Fani dobila, moram jaz tudi! Čakaj le, že povem mami, kaka nesramnica je ta Fani!» In že je bila zunaj pred vrati.

Stara gospá Švarcova, udova po bogatem gostilničarju, sedela je z mačkom na kolenih ugodno v zapečku (v kotu pri peči) ter razkladala si karte. Naenkrat se odpró vrata in vstopi gospá Mendlova. Poljubila je krepko materi roko in dejala sladko kakor med: «Poljubljam ti roko, mamka. Bilo mi je po tebi že takó dolgočasno, da sem morala prihiteti k tebi vsaj za trenotek, da vidim, kaj delaš, mamica moja. Zakaj li ne prideš pa k nam nikoli?»

«Ali hčerka, saj vendar veš, da ne morem dobro na noge; jutri pa, ko se vrnem iz cerkve, ustavim se mimogredé malo pri vas».

«Pa zares, da veš!» dobrikala se je gospá Mendlova. «Jaz ti skuham kavice, takó dobre! samo smetano!»

«Ravnokar je odšla Fani» izpregovorila je gospá Švarcova.

«Fani? O ta hinavka! In ona se predrzne, da pride celó sem-le!»

Starka je osuplo pogledala hčer in rekla: «In zakaj bi ne?»

«Joj, to ti je prava! nič ji ne veruj, mama! Onidan rekla je pri lekarničarjevih, da se mora neki požuriti, če hoče kaj izmolziti iz tebe, sicer — no niti povedati ti nočem tega».

«Terezinka, ne govori takó! Francika je dobra», karala jo je mati.

«Dà, zató, ker se zná prilizovati in govorim jaz vse od srcá, zató sem jaz vedno in povsod zadnja! Vse le tej Franciki! Ona komaj čaka tvoje smrti».

Uboga starka nagnila je glavo. Za časek pa privzdigne glavo in zašepeta: «Ali niste dobile obé bale?»

«Ona ne more dočakati, da bi prograbila vse do zadnje stvarice».

Starka je zdihnila. «Meni se zdí, da ste obé jednaki. Ona je pred časkom tožila tebe, kakor tožiš zdaj ti njo».

«Da sve obé jednaki?!» vskliknila je gospá Mendlova ter uprašajoče gledala mater. Mati jo oestro pogleda ter pritrjujoče pokima z glavo.

Ljudjé božji, to bi morali slišati njen jok. Gospá

Mendlova zalomila je z rokama, pokrila si z robcem oči in začela tekati po izbi. «Jaz da bi komaj čakala na smrt svoje ljube mamice, jaz, jaz?! O ta furija; kaj take reči upa se govoriti o meni? Mamica, te besede ji bodo pekle dušo!»

Starka v zadregi ni vedela, kakó in kaj bi. Stopila je k omari ter prebirala svoje srebrno posodje. Izbrala si je dvanajstko (ducat) srebrnih žlic in podala jih hčeri: «Na, pa ne joči, Terezinka, ne joči. Saj vem, da ste obé dobri. Tu imaš, vzemi si te žlice».

Gospá Mendlova pa je odkimala z glavo: «Nečem ničesa! Jaz da čakam tvoje smrti?!».

Lehkoverna mati malo da se sama ni razjokala nad túliko hčerino žalostjo. Objela je hčer, božkala jo po licih in tolažila:

«Le potolaži se le, če sem te razžalila in vzemi si to malenkost».

Gospá Mendlova položila je glavo materi na prsi in zdihovala, kakor iz grozno raztuženega srcá.

* * *

Bila je huda zima. Veter je bučal, sneg je kar sipal z nebá, a jaz sem iskal zavetja kje pod kako streho. Komaj sem prilezel do Bludovega ter potrkal na vrata pri Drbalu. Odprli so mi ter vabili me v toplo izbo.

«Pozdravljamo vas! Prav dobro je to, da ste prišli. Poveste nam káko novico, da nam prijetniše preide čas, kajti večeri so silno dolgočasni».

Odložil sem kukalce (daljnogled na obè očesi) ter prisedel k mizi. Ponudili so mi kruha ter izpraševali me o tem in onem. Čez nekoliko časa potrka nekdo na vrata.

«Naprej!».

«Pozdravljamo vas mati! Prisedite sem k nam», rekla je mlajša hči. Gospodar, starkin sin, ni rekel ničesa ter srpo zrl pred se.

«Saj me noge ne bolijo. Pojdem kmalu zopet od tod, — saj nisem povabljen gost», dejala je starka vljudljivo. Imela je dolg in tenak nos, pa srpe oči.

«Ti, Martin!» obrnila se je do gospodarja, «kdaj mi daš izgovorjeni užitek?».

«Kedar bom imel!» zagodrnjal je sin.

«A kdaj boš imel, ako nimaš zdaj? Ali misliš, da zmrznem v tej nekrščanskej zimi? Nimam niti polena!»

«Saj morete bivati pri nas!»

«Kaj še, da bi delali z mano, kakor s psom. V zadnje ti povem, ako mi do konca tedna ne daš izgovorjenega užitka, pojdem te tožit. Pokazati ti hočem, kdo in kaj sem jaz!»

Otroci so se izmuznili ven v kuhinjo.

Kmet me je pogledaval po strani in potem rekel: «Mama, pojdite ven; imamo tujega gosta tukaj. Pogovoriva se o tem zunaj».

Ustal je in šel ven, starka pa za njim. Vrata so se zaprla. Za trenotek sem zašlišal plosk, kakor

bi kdo dal drugemu zaušnico, na to krik iz ženskega grla — padec v snegu — loput s hišnimi vrati in zamolklo kletev kmetovo :

«Zmrzni, baba ! »

Starka je razbila okno, da se je razsulo na drobne kosce in zmirjala je grozno. Razumel pa nisem, kaj je kričala, kajti vihar jo je nadvladal popolnoma.

Kmet se ni več vrnil v sobo ; šel je na dvorišče. Jaz pa sem hitro pograbil kukalce ter tekal proč.

* * *

Kaj naj dodam k tem obrazkom ? Kaj drugega kot :

„*Kar kdo redí in gojí, — to z malimi izjemami tudi vzgojí.*“

B e r a č i.

Lani sem prišel neko nedeljo v Zarošico, kjer je bil ravno cerkveni shod in božja pot. Ravnokar je dohajala velika procesija. Spredaj so vihrale zastave, za njimi je šla mladina, godba, duhovščina in ostalo ljudstvo. Godba je igrala, iz tisočernih ust pa se je glasno razlegala slava Mariji Devici. Stopil sem s kukalcem k mostu, snel klobuk raz glave, ter gledal trumo romarjev. Bili so vsi zaprašeni in potni. Ženske so nosile koše na hrbtu.

Za mostom sedelo je na sredi ceste nekoliko beračev. Romarji so se morali deliti na dve strani, da ne bi jih pohodili. Čudil sem se županstvu in redarstvu, da trpé tako nerednost.

Hitro pri mostu je sedela nekako čez trideset let stara ženska, ki je kazala ljudstvu do kolen golo bolno nogo. Poleg sebe je imela dve berglji. Raztegala je roki, kakor imajo nekateri govorniki navado, ter upila: «O duša krščanska, spomni se ubogega Lazarja! Vsak novčič svete milostinje povrne ti naš Gospod Jezus Kristus (in tu je nagibala z glavo), ro-

mar moj predragi! Ohrani vas Gospod Bog in daj vam ljubo zdravje».

Marsikatera dobra starka vrgla jej je novčič.

«Oj, povrne naj ti Gospod Bog, zlata, radodarna roka!»

Nekoliko dalje kričal je od solnca ožgan mlad človek, nategovaje z molekom oviti roki in zaprtimi očmi: «Usmilite se, dobrotniki, mene ubogega berača, kajti slepota je največja nesreča na svetu. Jaz ubogi, slepi revček ne vidim solnca božjega — o moj Bog! — in večna tema je okoli mene. Povrni vam Bog tisočkrat in obvaruj slepote vas in otroke vaše. O pobožni romar! mamica dobra! usmilite se mene slepega ubožčka. Jezus Nazarenski, usmili se me!»

Zopet nekoliko naprej sedel je majhen, zanemaren možič, ki se je kaj čudno nasmehaval ter premikal ustnici, kakor da hoče govoriti. Levo roko je stegoval po miloščini, z desno pa je zvonil z zvončkom.

«Poglej, poglej ubogega mutca!» šepetale so si romarice ter podajale mu miloščine.

Sprevod je šel v cerkev, zvonovi so jenjali zvoniti, a v cerkvi so se oglasile orglje. Krenil sem v gostilnico, shranil tam kukalce*) ter šel v cerkev. Gredeč iz gostilnice v cerkev zapazil sem, da berači že sedé v senci poleg ceste pod drevesom. Mestece je bilo tiho, kakor da bi izumrlo, nikjer ni bilo človeka — vse v cerkvi, razun onih beračev in kramarjev poleg pokopališča.

*) Kukalce, češki kukátko — daljnogled na obe očesi.

Šel sem tiho okoli hiše, da bi me berači ne zapazili. Ženska je štela denar, slepec pa je potegnil izza srajce stekleničico žganja, nagnil prav dobro ter podajal potem ženski: «Na pij! Ali si dosti nabrala?»

Hroma žena poseže po steklenici, pije in reče na to: «Ni vredno besede! Trideset krajcarjev! In koliko se človek nakriči; čudo, da si ne razpara grla, pa ne dobi nič. Kaj šmenta se potikajo po božjih potih, ko nočejo ničesa dati? Najbolje je onemu le (namignila je z glavo po mutcu), niti ne zine, pa največ nabere».

Slepec se obrne do mutca: «Res je, človek mora kričati, da je groza, a vi dobivate za nič in za nič. Dajte nam vsaj nekaj od tega, kar ste nabrali, sicer vas izdam».

Mutec se čmerno nasmehne: «Izdajte me le, saj imam tudi jaz jezik, da bi povedal, kakošni sleparji ste vi. Pfuj, sram vas bodi!»

«Kaj, mi, mi da smo sleparji?» razjezila se je babura; slepec se je slučajno ogledal, zapazil me (torej vendar ni bil tako grozno slep!), stresel se, stegnil hipoma roki ter začel moledovati: «Usmilite se me ubogega slepega berača, usmilite se me dobrotniki božji!»

Hroma je stegnila roki in začela: «O duša krščanska!»

Mutec je začel zvoniti, premikaje pri tem ust-

nici, a jaz sem šel, kakor da nič ne vidim, hladno mimo njih v hišo Gospodovo.

Po dokončani službi božji vreli so romarji iz cerkve ter se razšli po mestecu, deloma po gostilnicah, deloma med prodajalce in pa za most, kjer so prodajali juho z rezanjem, klobase, mulce, kolače in drugo blagó. — —

Berači so še bolj kričali; in videl sem mlade device, ki so jih gledale z nekako grozo; starke pa so sklepale roke in pomilovale: «To so reveži, to so nesrečneži, da se Bogu usmili!» — — —

* * *

Pri nas v Martinkovem živela je hči nekega uradnika — rekali smo ji Terezinka. Vidim jo še danes, kakor da bi stala pred mano. Bila je stara, sključena, bolehná in videla je komaj na dva koraka pred sé. Nosila je dolga krila (pri nas so govorili, da se nosi po gosposko), no ta krila so bila že ponošena in stara. Živela je v majhni, temni izbici v občinski ubožni hiši. Ali še to majhno celico je morala deliti s starim baračem, ki je pogosto prihajal domov opit in ni imel do nje nikakih obzirov. Kopati ni znala in tudi ni mogla, a beračiti jo je bilo sram. Pletla je ljudem nogavice (šivati ni več videla), a kar so ji dajali za to, s tem se je živila. Iz zaloga za ubožce je dobivala po nekak groš na dan, a za to si je kupovala kavé. Živila se je s krompirjem, kruhom in kavo. Toda kakošna je bila ta kava! In vendar sem slišal

pogosto od žen, ki so prihajale k nam: «Kaj, Terezinka, ta je pa izbirčna! Glej, samo kofeta bi pila; da bi človeka za kaj poprosila, saj bi ji človek rad dal, — tega Bog varuj! rada bi živela za gospo!»

Jaz takrat še nisem razumel vsega tega, pa vendar se mi je to vedno grdo zdelo, kajti moja mati je vedno branila Terezinko.

Bilo je nekega jesenskega dne. Na našem vrtu je bilo malone že vse golo, le na hruški so se še rmenili listi. Prišel sem iz cerkve domov. Mati me je poklicala v kuhinjo in tam mi je vtaknila v žep dva zavitka s kavo in sladkorjem, v ruti pa zavito potico (gotovo si je to sama odtrgala od ust) in šepetala mi je: «Tu imaš, hitro nesi Terezinki. Reci, da ji pošiljam to za praznike, — no nikomur ne povej ničesa o tem, li razumeš?»

«Razumem!» in hipoma sem bil tam. Kar letel sem do Terezinke. Sedela je pri malem okencu ter pletla nogavico. V izbi je bilo temno, zaduhlo in vlažno.

«Hvaljen bodi Jezus Kristus!», pozdravil sem.

«Na vekomaj! Kaj pa je to?»

«To-le vam pošilja mati za praznike», dejal sem namesto odgovora ter se ji približal.

Spoznala me je po glasu: «Aj, ti si, dečko; dobro mi došel!»

Vzela je zavitka in ruto; razgrnila je, in videč, kaj sem ji prinesel, začela je jokati od veselja. Solze so ji tekale po bledem, nagrbanem licu. Niti spregovo-

riti ni mogla. Prijela me je za glavo in poljubila me na čelo. Ta poljub me še danes greje v dušo. Pograbil sem ruto ter pobegnil. Upila je nekaj za mano, toda ne vem kaj, ker se nisem povrnil.

Takrat nisem nikomur rekel besedice o tem, no zdaj pa že smem povedati: Mati moja odšla je s Terezinko vred na oni svet, meni pa je ostal na vse to le sladek spomin, kakor prijeten sen, nježen, kakor pesem narodna, a neugasen, kakor zvezda na nebu.

* * *

Mili prijatelj! Ne morem in nočem trditi, da so vsi javni berači taki, kakor so bili oni v Zarošicah, toda prav mnogo jih je; tajni berači pa so vsi taki, kakeršna je bila Terezinka. Dragi bralec, zlasti pa ti, dobra bralka: Komu daš v prihodnje miloščine?

Obseg:

1. «Káko šibo si je izmislil Jakob za hudobno Teklo». — Poslovenil I. M. Frankovski.
2. «Babice». Obrazek na lice in na robe. — Poslov. Rñý.
3. «Berači». — Poslov. Rñý.

Slovanska knjižnica

izhaja v „Goriški tiskarni“ A. Gabršček v Gorici vsakih 14 dnuj v snopičih od 3 do 5 pol. Cena posamičnemu snopiču je 12 kr., za naročnike pa po 10 kr. Naročnino je pošiljati naprej in če le mogoče najmanj za 10 snopičev skupaj.

Doslej so izšli sledeči snopiči:

Snopič 1. obsega na 80. str. zgodovinsko povest „Ratmir“; češki spisal Jan Vávra, poslovenil Petrovič. Dodan je zgodovinski spis o dobi, ko se je vršila ta povest.

Snopič 2. Stranij 64. I. „Pojdimo za Njim“, povest. II. „Anglija“ — lirika iz poljskega življenja. Spisal Henrik Sienkiewicz, poslovenil Petrovič, drugo † Fran Gestrin. — III. Dodatek — le krasna hrvaška pesem „Stanku Vrazu“, spjevalo August Senoa.

Snopič 3. Stranij 68 I. „Slučajno“, povest; ruski spisal P. N. Polevoj. Poslovenil J. Kogej.

II. „Amerikanci“, povest; spisal I. I. Jasinski, poslovenil J. Kogej. — Dodan je spisek o pisatelju Polevem.

Snopič 4. „Protivja“, povest iz slovaškega življenja; spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym. — Dodatek o Slovakah in pisateljici. — Azbuka za Slovence, Srbe in Ruse. — Gregorčičevi pesmi „Domovini“ in „Pri mrtvaškem odru“ v azbuki.

5. Snopič. I. „Cesarja je bil šel gledat“, Humoreska. — II. „Pravda“, Humoreska. — III. „Prevžitkar“, Povest. Vse tri iz lužiškega jezika poslovenil Simon Gregorčič ml. — IV. Članek: „O baltiških Slovanih in Lužičanih“. Spisal Simon Gregorčič ml.

Snopič 6. in 7. — I. „Stara Romanka“, Povest. Poljski spisala E. Orzeszkova; preložil Vekoslav Benkovič.

Snopič 8. — I. „Mati Zlatko“, Češki spisal Jos. D. Konrad; preložil Vekoslav Benkovič. — II. „Pogumnim Bog pomaga“, Božična pripovedka. Ruski spisal P. N. Polevoj preložil J. J. Kogej. — III. a. „Materne solze“, Pesem. Ruski zložil Nekrasov, b. „Pesem obsojencev“, Pesem istega pesnika, Obé preložil Iv. Vesel-Vesnin. c. „Slovan jsem“, Češka, tudi Slovcem dobro znana pesem.

Snopič 9. — I. „Žalostna svatba“, Povest iz življenja poljskega naroda. Spisala Valerija Morzkowska. Poslov. Pohorski. — II. „Kako sem izpovedoval Turke“, Češki spisal Jos. Holeček. Poslovenil † Fran Gestrin.

Snopič 10. — „Osveta“, Povest o razmerah v človeški družbi XV. stoletja. Češki spisal Dragotin Sabina. Poslovenil Radoslav Knaflič. — „Stric Martinek“, Obrazek s Slovaškega. Češki spisala Gabrijela Preissová. Poslovenil † Fran Gestrin.

Snopič 11. 12. 13. in 14. — Odisėja. Povest slovenski mladini. Prosto po Homerju spisal Andrej Kragelj.

821-32
KOSMAK V.
Izbrani / 1
Go Dom

70042021

COBISS c

OSIŠKA KNJIŽNICA

- Snopič 15.** — „Kjer je ljubezen, tam je Bog“. Ruski spisa grof Leo Tolstoj; poslovenil Ad. Pahor. — „Rakvar“ (Grobovščik). Ruski spisal A. S. Puškin; poslovenil J. K-j. — „Božena“. Resnična povest; iz češčine preložil Ruž.
- Snopič 16.** — „Turpočjski top“. Povest. — Hrvaški spisa August Šenoa; poslovenil Peter Medvešek. — „Dvoboj“. Iz zapiskov prijateljevih. Spisal Svatopluk Čech; poslovenil J. M. Frankovski.
- Snopič 17.** — 1. „Kako šibo si je izmislil Jakob za hudobno Teklo“. — Poslovenil I. M. Frankovski. — 2. „Babice“. Obrazek na lice in narobe. — Poslov. Rñý. — 3. „Berači“. — Poslov. Rñý.